

Pacte de Varsòvia, soltant amarres

Vents de llibertat

En pocs mesos, l'estructura de poder a l'Europa de l'Est ha canviat radicalment, des de la implantació a Polònia del primer govern no comunista fins a la caiguda del mur de Berlín. Josep Morell resumeix els fets que han canviat Centreuropa.

DOMÈNEC UMBERT

Fer bàsquet a l'últim segon. Això és el que ha passat a la RDA en els últims mesos. Pocs podien imaginar-se que la situació donaria un tomb copernicà tan espectacular. D'estrènyer files entre els països durs, a posar-se al costat dels reformistes. La realitat és que la situació ha estat directament provocada pels més de 300.000 alemanys de l'Est que han marxat com a refugiats a la República Federal.

Per frenar aquesta sagnia terrible i el descrèdit del règim, els dirigents de la RDA van decidir obrir les fronteres del seu país. La factura de les reformes ha estat impagable per als que havien dirigit la RDA durant els últims anys. Dels 21 polítics de la *vella guàrdia* que hi ha-

via al capdavant del país fins al passat 18 d'octubre només en queden set exercint els seus càrrecs dins del buró polític del Partit Socialista Unificat (SED). Segurament no hi havia més alternatives, havien de ser sacrificats políticament si no volien veure el país abocat a una crisi d'identitat que podia desembocar en el que ja s'anomena com «l'alternativa Tianannmen» que propugnava la *línia Pequín*, el sector dur del Partit Socialista Unificat. Obrir el mur de Berlín era l'única solució per a evitar una onada de protestes, sobretot, després de l'anunci fet per les autoritats txecoslovaques de tancar la frontera amb la RDA. Gorbaxov ho sabia, i per això va donar el vist-i-plau a aquesta decisió dels dirigents alemanys.

POLÒNIA

«El meu estat de salut sembla una mica l'estat de salut de la nostra economia, però ja veuen vostès que estic recuperat. I la nostra economia també es recuperarà», amb aquestes paraules, tornava al Parlament polonès després d'haver patit un desmai, el primer ministre polonès Tadeusz Mazowiecki després de tres setmanes d'intenses i esgotadores negociacions. Era una sessió històrica perquè, hores més tard, el Parlament polonès donava llum verda al primer govern no comunista que tenia aquest país des de finals de la segona guerra mundial. Les paraules de Mazowiecki eren ben explícites: «Polònia només pot ser aixecada per una societat

d'homes lliures i amb un govern que tingui la confiança de la majoria decidida pels polonesos». Aquest conjunt de canvis ha fet que els Estats Units i la RFA hagin anunciat la voluntat de situar Polònia dins de la categoria d'estats preferencials que cal ajudar econòmicament. En aquest sentit ha estat aclaridora la visita oficial que va fer el canceller alemany Helmut Kohl a Polònia la setmana passada i que va servir per a buscar la reconciliació entre dos estats històricament enfrontats i donar suport als canvis polítics polonesos.

HONGRIA

«Com a polític, veig que ha acabat un període de la història dels països de l'Est. El model implantat després de la segona guerra mundial, una còpia de les institucions stalinistes, ha arribat a la seva fi. Només ens ha portat a un atzucac del qual s'ha de sortir amb un canvi radical». Són paraules de Miklos Nemeth, el tot just nomenat nou primer ministre hongarès i que resumeixen perfectament el que està passant al seu país i a la resta dels països de l'Est. Hongria, juntament amb Polònia, són els dos països que han avançat més de pressa en els últims mesos en el procés de reformes.

Són, sens dubte, les dues puntes de llança d'un moviment de canvi que ha fet que en poques setmanes Hongria deixi de ser una república popular per a ser simplement una república, han desaparegut els símbols de soviètzació com l'estel vermell, el Partit Comunista s'ha convertit en socialista i ha deixat de tenir la seva milícia. I tot això paral·lelament als canvis que s'estan operant en l'economia hongaresa. Ara hi ha una cursa contra el temps, de cara a les pròximes eleccions. Per un costat, el nou Partit Socialista intenta que els electors oblidin que és el successor del Partit Comunista Hongarès; per l'altre, la principal força opositora, el Fòrum Democràtic, va dur a terme durant el mes d'octubre el seu congrés programàtic.

ROMANIA

Les penúries de la població romanesa arriben a límits que a Europa havien estat oblidats fa anys. La decisió de Ceaucescu d'exportar aliments fora del país per a intentar esbandir una part del gran deute extern que pateix el país, ha

Països Bàltics: 8 milions d'estonians, lituans i letons, annexionats a l'URSS des de 1940, s'han fet amb els Parlaments i el Partit Comunista amb l'objectiu de la independència econòmica i política.

Polònia: Com a cap del primer govern democràtic del pacte de Varsòvia, Mazowiecki s'enfronta al greu estat de l'economia del seu país.

RD Alemanya: Després de l'obertura del mur de Berlín, queden molts problemes per al govern de Krenz. Eleccions lliures, el grup opositor Nou Fòrum, la reconstrucció de l'economia i la (temuda) qüestió de la reunificació d'Alemanya.

Txecoslovàquia: 21 anys després de la *primavera de Praga*, el front popular, Obroda, cada vegada amb major suport, lluita per la democratització de la societat txecoslovaca.

Hongria: El programa de canvis efectuats per l'ex-comunista, ara socialista Imne Pozsgay, pot ser insuficient per a les reivindicacions del poble hongarès.

Iugoslàvia: La segregació d'Eslovènia i els recents disturbis racials entre serbis i albanesos amenacen la continuïtat de l'existència de Iugoslàvia com a estat federal.

Romania: El règim de Ceaucescu intenta ignorar els canvis de la resta del Pacte de Varsòvia. Però la seva població, pobra i oprimida, demostra molt d'interès en els canvis dels seus veïns.

deixat les tendes més buïdes del que tradicionalment estaven. Les conseqüències es deixen sentir de forma evident, Romania és el país d'Europa que té l'índex de mortalitat infantil més elevat de tota Europa.

Els canvis que viu l'Est europeu durant les últimes setmanes, han convertit el règim romanès en una mena de *últim de Filipines*. El nerviosisme va impregnar el règim el 20 de març pasat quan un grup de sis antics dirigents

romanesos van publicar una carta oberta denunciant la situació del país. Des de començaments d'any vora 30.000 romanesos, la majoria d'origen hongarès, han pogut fugir per la frontera que Romania té amb Hongria. La resposta als canvis polítics que hi havia a la veïna Hongria no va fer-se esperar i durant el mes de juny les autoritats romaneses van aixecar 400 quilòmetres de filat espinós al llarg de tota la frontera. Faltaven cinc mesos perquè el mur

Bulgària: El derrocament del veterà líder Todor Jivkov i la seva substitució per Peter Mladenov sembla un intent de canvi d'orientació reclamada pel grup Ecoglasnost.

Ucraïna: Annexionada a l'URSS el 1919 (l'est) i 1945 (l'oest). El PC de Kiev està dominat pels conservadors. Els uniates, catòlics clandestins, desperten.

Moldàvia: Antiga província romana amb un fort moviment autonomista que s'inspira en l'exemple bàltic.

Geòrgia: Amb una majoria de població cristiana i una clara minoria d'abkhazians, musulmans, s'enfronta a un futur poc segur amb disturbis ètnics i dures repressions policials.

Azerbaidjan: D'habitants musulmans antiarmenis i antirusos, demanen la tutela de l'enclavament armeni de l'alt Karabaj. Armenis i russos han abandonat el país a causa de l'alçament antiarmeni de Sumgait. El futur és molt inquietant.

Kazakhstan: Una de les repúbliques soviètiques més grans, però amb una població de tan sols 16,5 milions d'habitants, ha viscut una llarga història d'enfrontaments ètnics des de desembre del 1986.

Uzbekistan: Enfrontaments armats entre uzbeks (musulmans sunnites) i meskhets (musulmans xiïtes vinguts de Geòrgia) al llarg de l'any 1989, han mantingut al poble en peu de guerra.

«Els txecoslovacs també volem democràcia», «Exigim una república democràtica», era el passat 28 d'octubre i més de 10.000 persones van tornar a manifestar-se en demandes de reformes al règim que dirigeix Milos Jakes. L'acció de la policia va ser força contundent, era una resposta a l'ofensiva política que havien llançat un dia abans els líders de la *primavera de Praga* del 68 amb Alexander Dubcek al capdavant. Aquest grup anomenat Obroda (que en txecoslovac vol dir *renaixement*) pretén agrupar les forces reformistes i enderrocar la direcció immobilista del Partit Comunista Txecoslovac. Per a molts, Dubcek encapçala l'ala reformista del partit que va ser liquidat l'any 1968 i és l'únic capaç de portar Txecoslovàquia pel camí que han pres Polònia i Hongria.

BULGÀRIA

Poc s'esperava Todor Jivkov després de 35 anys d'estar al capdavant del poder que aquell 10 de novembre de 1989 marcaria el final de la seva vida política activa. De colp i volta, Jivkov va perdre la Secretaria General del Partit Comunista i el ple del Comitè Central va recomanar que es respectés la seva voluntat de destituir del càrrec de president del Consell d'Estat. Com una ràfaga, els vents de la *perestroika* van entrar en aquest país balcànic que fins ara havia resistit l'embranchida de canvis que hi ha a l'Est d'Europa.

Jivkov, de 78 anys, el dirigent europeu més veterà, va veure com el seu poder s'esvaïa de la nit al dia davant la irrupció de Peter Mladenov a qui la rumorologia considerava des de feia mesos un ministre a punt de ser destituït. Els experts occidentals consideren que la crisi dins de la cúpula dirigent de Bulgària va precipitar-se quan a començaments de novembre va celebrar-se una manifestació convocada pel grup opositor Ecogiasnost en la qual van participar prop de 5.000 persones. La protesta, convocada per a demanar mesures de protecció ambiental, va derivar en peticions de democratització. Era la primera, perquè durant aquest passat cap de setmana milers de búlgars van sortir al carrer per demanar canvis al règim.

Josep Morell

de Berlín fos part de la història i a la rebotiga europea, el *conducator* Nicolai Ceausescu havia decidit construir el seu propi mur. Ara els ulls estan posats en el XIV congrés del Partit Comunista Romanès que s'ha de fer aquest mes i en el qual es creu que podria haver-hi algun tímid canvi.

TXECOSLOVÀQUIA

«Visca Polònia», «Llibertat, russos a casa», «Dubcek, Dubcek», aquests

eren alguns dels eslògans que van cridar, a l'agost, els més de 30.000 manifestants txecoslovacs que van concentrar-se desafiant l'ortodòxia del règim en record del 21 aniversari de l'entrada dels tancs del Pacte de Varsòvia a Txecoslovàquia i que va marcar el final de la *primavera de Praga*. La reacció del govern no va fer-se esperar i van ser detingudes més de 1.500 persones. Entre els manifestants hi havia nombrosos joves provinents de la RDA.